

KRONIKA

OB IZIDU ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA

Književnost

Škofjeloški pasijon očeta Romualda nam je v literarnozgodovinski zavesti kot pozen odmev na srednjeveško dramatiko, vzpripriporovijo trinajstih prizorov leta 1721 pa zaznamuje prvo slovensko dramsko uprizoritev pred A. T. Linhartom – če izvzamemo ljudsko dialogno besedilo, navezano na običaje. Čeprav je Josip Mantuani objavil celotno besedilo Škofjeloškega pasijona v Carnioli v letih 1916 in 1917 in je Mladinska knjiga poskrbela za bibliofilsko izdajo (1972), nam je ostal Škofjeloški pasijon bolj kot zgodovinsko oddaljen pojav, a vreden svojega mesta v domači literarni zavesti. Zdi se, da šele sedanji natis v knjižnici Kondor podaja to besedilo v toliko razberljivi luči, da je mogoče mimo literarnozgodovinske priučeniosti govoriti o svojskem besedilu z različnih vidikov: kot literarnozgodovinski dokument, kot pojav v zgodovini, kot dramsko besedilo dobe in kot izvajana igra do prepovedi Marije Terezije, kot priča razvoja slovenskega jezika, pa še kako drugače.

Škofjeloški pasijon je natisnjen tako, da si vzporedno stojita diplomatični prepis in pa preprosta fonetična transkripcija, kjer pa so vključeni prevodi neslovenskih delov besedila. Primož Simoniti, ki je poskrbel za prevode iz latinščine in nemščine, je poimenoval diplomatični prepis za tistega, ki je najbližji izvirnemu rokopisu. Z Romualdovim rokopisom je gotovo imel težavna mesta, o čemer nas lahko prepriča faksimile iz sedemdesetih let. Jezikovno vprašanje fonetično transkribiranega besedila je tedaj od zamisli natisa Škofjeloškega pasijona primarnega pomena. Jože Faganel, ki je skrbel za sedanji knjižni natis, je napisal pregledno, skrbno in natančno spremno besedilo

Škofjeloški pasijon kot priča razvoja slovenskega besedila ter poskrbel za opombe. Izvirnik ima težišče v slovenskem besedilu, napotki, priloge ter uvod so podani v latinščini, didaskalije pa v nemščini, vse to je bilo treba postaviti v slovensščino; zavedajoč se, da je bilo besedilo namenjeno govorni izvedbi, je diplomatični natis natančno prečkovanje rokopisa v čitljivem tisku, ki ohranja vse posebnosti črkopisa, pravopisa, z napakami vred; vzporedna fonetična transkripcija pa je približala besedilo današnjemu pravopisnemu pravilu, kolikor je to možno, pravorečno pa so opremljene vsaj nekatere besede, ki so terjale vajo glasovne posebnosti tedanjega časa. Seveda gre za minimalne izgovorne napotke. V taki transkripciji je Škofjeloški pasijon v opreki z dosedanjo prakso ponatisov starejših besedil, vendar se je prireditelj odločil vsaj za temeljne fonetične osnove in znake, vedoč, da so za »ustreznejše glasno branje ali za še tako preprosto jezikovnozgodovinsko razčlenbo neprimerni.« Očitno ga je vodila želja, da bi bil dramski zapis kar se da preprosto in berljivo zapisan.

Besedilo iz 1721. leta je z jezikovnega gledišča že oddaljeno od knjižnega jezika, kot ga poznajo protestantski pisci, in je v neki vmesni fazi, kjer že pride do veljave vokalna redukcija, kar je Jože Faganel natanko dojel in želel prenesti v prakso preproste transkripcije. V spremni študiji se je različnim jezikovnim, pravopisnim in pravorečnim problemom posvetil s poznavanjem, da bi ob koncu spregovoril še o Škofjeloškem pasijonu kot poeziji, opozarjajoč, da gre za začetek (pravega) dramskega verza pri nas. Janez Höfler je osvetlil Glasbo v Škofjeloškem pasijonu. V izvorniku in dodatku iz 1734. leta je le malo takega, kar bi določeneje kazalo na glasbo. Pet mest je,

kjer se v Škofjeloškem pasijonu omenja glasba. Avtor ugotavlja, da je bila glasbena spremljava najspremenljivejši del te prireditve, odvisna vsakič od trenutno nastopajočih glasbenikov. Domnevamo lahko o enoglasnem petju ob spremljavi prenosnih orgel, oratorijske rešitve pa je taka igra lahko dobila v krogu ljubljanske Akademije filharmonikov, čeprav za Škofjeloški pasijon J. Höfler dvomi, da bi takšna povezava obstajala.

Marko Marin pa je strnil svoja spoznanja o Škofjeloškem pasijonu kot znamenju časa. Nanizal je vrsto od poprej znanih podatkov, se kratko pomudil pri prednikih, ki so se ukvarjali s tem delom. Tako je razgrnil problematiko v zvezi s Škofjeloškim pasijonom in okoli njega vse do tržaške uprizoritve pred več kot dvajsetimi leti. Pri gradivu, kjer se je z oddaljenostjo časa marsikaj zabrisalo v spominu, morda tudi zgubilo, pride nujno do različnih gledališč. Vendar ni bil Marinov namen, da bi svoje dodal v polemičnem osiru, ampak ga zanimajo tista zgodovinska dejstva, »ki nam lahko besedilo približajo za današnjo rabo.« Odklanja igro v duhu časa kot spokorno procesijo. Marina zanima gledališka obnova tega dela, znamenja daljnih preteklih uprizoritev govoriijo za gledališkost. Goran Schmidt pa je opredelil pojem duhovne drame in dal niz odbranih od-

lomkov, ki se navezujejo na srednjeveške gledališke igre in uprizoritev ter tako vsebinsko dopolnil tista vsebinska težišča, ki so neposredno ali posredno v zvezi s Škofjeloškim pasijonom. Ob koncu bo bralca presenetila novela Ivana Preglja Vesela ekloga. Vsebina tega dela iz 1926. leta namreč pripoveduje z leposlovno začrtanostjo drobce iz življenja, ko so izvajali pasijonsko igro. Ta svojstveni dodatek svojstveno zaključí knjigo. Po formatu je knjiga drugačna, kot smo jih vajeni, vendar v tej obliki kar najbolj ustrežna za vzporedno dramsko besedilo, hkrati pa se tudi ujema s formatom Kondorjeve knjižnice.

Predstavitev knjige o Škofjeloškem pasijonu je bila premišljena in učinkovita. Prav je, da so dijaki raznih šol prišli v Cankarjev dom in podoživljali odlomka iz igre, kot so ju igralsko interpretirali študenti igralske akademije. Zagotovo bi tako prakso vsaj občasno kazalo ponoviti tudi v prihodnje. Čeprav gre za zgodovinsko oddaljeno delo, ki ima dandanes predvsem zgodovinsko mesto, bi vse ostalo zgolj pri predstavitveni podobi, ko ne bi z igralsko obogatitvijo animirali navzočih. Zdi se, da je uspelo tisto, o čemer pravimo, da je kamenček iz naše književne zgodovine postavljen na svoje mesto.

Igor Gedrih

SPREHOD PO JUGOSLOVANSKIH IN TUJIH REVIJAH

V deseti številki reških Dometov objavlja Damir Miloš igro z naslovom *Sončnice*. Zvane Črnja je z naslovom *Ive iz one pesmi* napisal nekaj spominov na Iva Mihovilovića. Pripoved je iz zbirke *Resnične zgodbe*. V napovedih za nove knjige iz knjižnice Dometi je navedeno tudi delo *Književna srečanja z drugimi*, ki ga je napisal Jože Pogačnik. Ljubinka Kaprowicz piše o posvetovanju na temo Narodne manjšine in kulturna izmenjava na obmejnem območju: primer Julijske kra-

jine. Na posvetovanju je tudi sama sodelovala. Tako med drugim v sestavku *Slovinci in Istrani v Trstu* poroča: »Ko je Carlo Tullio Altan naštel tri vrste možnih razmerij med italijansko večino in slovensko narodno manjšino v Julijski krajini (pasivna združitev, osamitev in dejavna združitev), je opozoril, da lahko samo dejavna združitev, ki jo razumemo kot mirno postavljanje manjšine nasproti narodni večini v znamenju skupnega hotenja, kakršnega tvori ohranjanje etnične posebnosti manjšine, ustvari temelj odnosom, ki jih označuje obojestranski interes. Stvaren prispevek takšnemu razu-